

Kommunale følelser

Det er mulig, selv for økonomer, å være skeptisk til kommunesammenslåinger.

For meg handler dette om økonomi og kostnadseffektivitet, sa min professorkollega.

Vi diskuterte kommunesammenslåing i det som ellers fortonte seg som en trivelig morgenkaffedrøs. Heldigvis kunne kontorsjefen, som er sosialantropolog, fortelle oss hva dette egentlig handler om: - Tanken på å slå sammen Stavanger og Sandnes slår langt ned i hjernens limbiske system, sa han.

Stavanger og Sandnes hører bare ikke sammen, så enkelt er det. Han heier på Viking.

Debatten om kommunesammenslåinger fremstår gjerne som en debatt mellom fornuft og følelser. På den ene siden står økonomisk rasjonalitet: Stordriftsfordeler, koordineringsgevinster, profesjonalisering og spesialisering. På den andre siden står følelsene. Tilhørighet, nærhet, identitet.

Ekspert, rikspolitiker og Oslo-kommentatorer omtaler gjerne det siste som «andre forhold», forhold som også «må tas hensyn til», men som underforstått handler om å gi den litt bakstreverske folkelige motstanden en smule forståelse.

Fra mitt ståsted som samfunnsøkonom er det lett å nikke til argumenter om stordriftsfordeler og koordineringsgevinster. Det er noe av det første vi lærer på økonomistudiet, at man kan få mer ut av knappe ressurser ved å utnytte «skalafordeler», det vil si samkjøre produksjon av varer og tjenester.

Nå er det heldigvis ikke bare økonomer som mener noe faglig om kommunesammenslåinger. Men den samfunnsøkonomiske logikken er likevel rådende: Dagens kommunegrenser er ikke hensiktsmessige for å tilfredsstille innbyggernes behov for kvalitet i tjenestetilbudet, og dermed kommunenes behov for spesialisert fagkompetanse.

Dette kan være riktig.

Samtidig er det noe forslitt over den økonomiske argumentasjonen. Den bærer preg

«Det finnes innsikt som faktisk også gir økonomifaglig skepsis til større enheter», skriver Ola Kvaløy om kommunereformen. Faksimilene, øverst fra venstre, er fra DN 25. august, 1. august, 29. juli, 28. juli og 15. juli i år.

Fredagskronikk Ola Kvaløy

av gamle lærebøker, hvor stordriftsfordeler og gevinster ved arbeidsdeling gjerne fikk større plass enn incentivproblemer og adferdsøkonomiske realiteter. Men mye har skjedd innen økonomifaget de siste 20-30 årene, og det finnes innsikt som faktisk også gir

økonomifaglig skepsis til større enheter.

Jeg vil her nevne tre forhold: ● **Incentiver:** Standard mikroøkonomisk teori antar at så lenge en organisasjon utnytter stordriftsfordeler og spesialiseringsgevinster, så er den effektiv. I en slik verden er det ofte mye å hente på å lage større enheter, og teoriutviklingen på 1960- og 70-tallet foreskrev ofte sammenslåinger som svar på koordineringsproblemer mellom organisasjoner.

Nyere økonomisk organisasjonsforskning erkjenner imidlertid at en organisasjon er full av incentivproblemer og interne interessekonflikter, og at de har en tendens til vokse i takt med størrelsen på organisasjonen. Videre vet en at incentiver til kvalitet og innovasjon er nært knyttet til eierskap. Har man nærhet og eierskap til beslutninger som tas, og til konsekvensene av disse beslutningene, har man også bedre incentiver til å ta gode beslutninger. Små enheter som blir spist av store, mister initiativ og investeringslyst.

● **Tillit:** Organisasjoner består av en rekke kontraktsløse relasjoner

og transaksjoner, og er avhengig av tillit mellom menneskene i organisasjonen for at de skal fungere. Tillit gror best under små og oversiktlige forhold. Store organisasjoner byråkratiseres og regelstyres, noe som kan redusere behovet for tillit. Men dermed investeres det også mindre i det som gjerne omtales som sosial kapital: frivillighet, fellesskap, det sivile samfunn.

● **Identitet:** Når kontorsjefen får pustebevis bare av tanken på en Stavanger-Sandnes-kommune, så kan man gjerne tenke at dette har veldig lite med økonomi å gjøre. Det har med følelser og identitet å gjøre. Men følelser henger sammen med preferanser, som er selve byggesteinen i økonomisk teori, og identitet er en størrelse som har kommet for fullt inn i økonomisk tenkning. Gjennom innflytelsesrike arbeider har for eksempel nobelprisvinner i økonomi George Akerlof, sammen med Rachel Kranton, vist hvordan identitet og sosial tilhørighet former måten vi handler og samhandler på i en rekke økonomiske situasjoner. Folk yter mer til fellesskapet og

bidrar sterkere til kollektive goder hvis de føler tilhørighet til organisasjonen de er en del av.

Identitet tar tid å endre og kan dermed virke konserverende. Det kan stå i veien for mer hensiktsmessige organiseringer av kommuner, stater eller bedrifter for den saks skyld. Men identitet kan ikke feies under teppet som noe som ikke har økonomisk relevans.

Tro det eller ei, økonomer har også følelser.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Mer debatt på side 30-33 →

Garantist uten dekning

Lars Håkonsen og Nils E. Sørgaard

Kjapt, trygt og billig silisium

Josefine Selj

Legg bort rivalisering

Ann-Hege Indrevoll

Silver - et varslet mord

Jørund Vandvik

Stø kurs?

Erik Lunde

Fredagskronikken

Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.